

ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ ІННОВАЦІЙ У ПІДПРИЄМНИЦТВІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ

Н. Пітел, канд. екон. наук, доцент

Центральноукраїнський національний технічний університет

У сучасних умовах трансформації світової економіки інновації постають визначальним чинником забезпечення конкурентоспроможності підприємств, сприяючи їх адаптації до динамічних змін ринкового середовища. Глобальні тенденції інноваційного розвитку, зокрема цифровізація, автоматизація бізнес-процесів, впровадження штучного інтелекту, орієнтація на сталий розвиток та екологічну відповідальність, зумовлюють необхідність перегляду традиційних підходів до підприємницької діяльності.

Для вітчизняного бізнесу зазначені процеси мають двоїтий характер: з одного боку, вони актуалізують низку викликів, пов'язаних із технологічною відсталістю, нестачею інвестицій та нестабільністю інституційного середовища; з іншого – відкривають нові можливості для інтеграції у світові інноваційні системи, залучення міжнародного досвіду та формування власних конкурентних переваг.

Метою даного дослідження є аналіз ключових глобальних трендів інновацій у сфері підприємництва, визначення основних викликів для українського бізнесу, а також обґрунтування перспектив і стратегічних напрямів інноваційного розвитку вітчизняних підприємств у контексті світових тенденцій.

У процесі дослідження глобальних інноваційних тенденцій особливої уваги заслуговує динаміка державних та приватних інвестицій у сферу досліджень і розробок, яка слугує ключовим індикатором інноваційної активності національних економік (рис. 1).

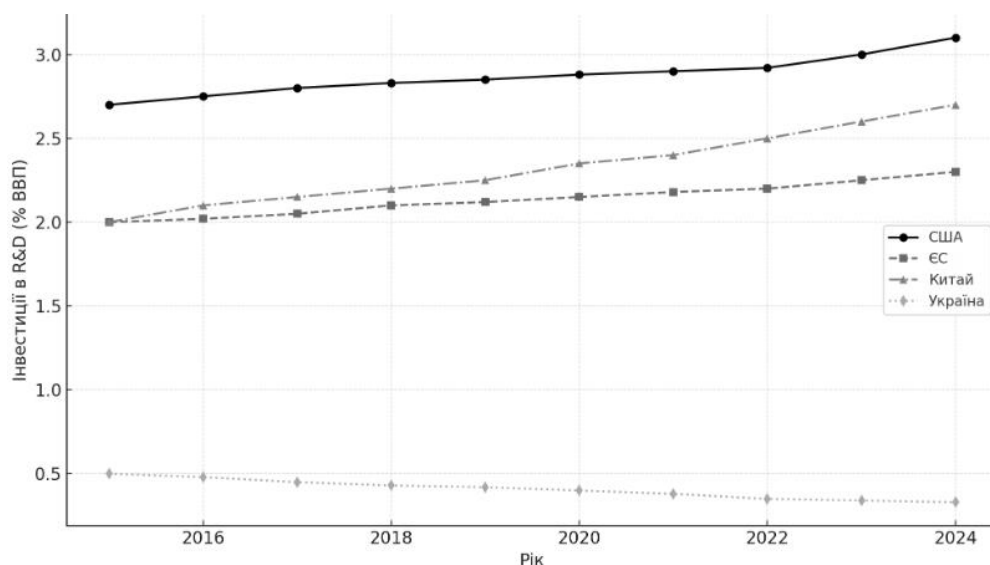

Рисунок 1 – Світові інвестиції в дослідження та розробки (R&D) у 2015–2024 рр., % від ВВП

На рис. 1, відображено порівняльний аналіз витрат на R&D у відсотковому співвідношенні до валового внутрішнього продукту (ВВП) у Сполучених Штатах Америки, країнах Європейського Союзу, Китайській Народній Республіці та Україні протягом 2015–2024 років. Як свідчать дані, лідером за рівнем інвестицій у наукові дослідження залишаються США, поступово нарощуючи фінансування з 2,7 % у 2015 році до 3,1 % у 2024 році. Китай демонструє стрімке зростання, що є свідченням стратегічного курсу держави на посилення науково-технологічного потенціалу. Водночас показники ЄС зберігають стабільну тенденцію до

помірного зростання.

На тлі цих процесів ситуація в Україні є тривожною: рівень інвестицій у R&D постійно знижується, що обмежує можливості розвитку інноваційного бізнесу та посилює розрив між національною та глобальною інноваційною системою. Така динаміка підкреслює необхідність формування ефективної державної політики у сфері інновацій, орієнтованої на інтеграцію у міжнародні науково-технологічні процеси.

У структурі зовнішньої торгівлі України експорт інноваційної та високотехнологічної продукції посідає важливе місце, проте значною мірою поступається традиційним секторам. На рис. 2 представлено порівняльний аналіз обсягів експорту ІТ-послуг, високотехнологічної продукції та аграрного сектору у 2024 році.

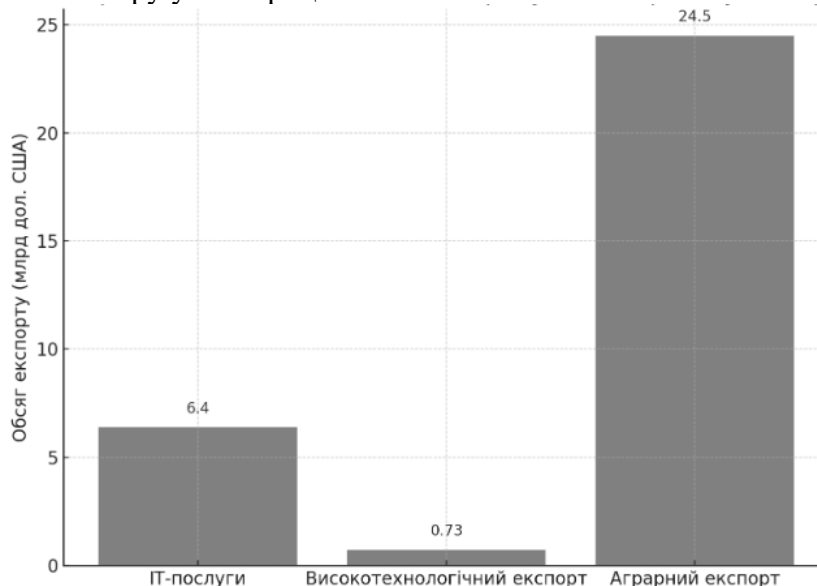

Рисунок 2 – Обсяги експорту аграрної, ІТ та високотехнологічної продукції з України у 2024 році (млрд дол. США)

Наведені дані на рис. 2 демонструють значну диспропорцію між традиційними та інноваційними напрямками експорту України у 2024 році. Найбільшу частку в експортній структурі займає аграрна продукція – \$24,5 млрд, що свідчить про стабільну залежність української економіки від сировинного сектору. Такий розподіл підтверджує збереження «аграрної моделі» розвитку з домінуванням експорту сільськогосподарської продукції у загальному обсязі зовнішньої торгівлі.

У той же час, ІТ-послуги, як представники креативної та цифрової економіки, посіли друге місце за обсягом експорту (\$6,4 млрд). Незважаючи на зниження на 4,2% порівняно з 2023 роком, ІТ-сектор залишається ключовим драйвером інноваційного розвитку України, з високим рівнем інтеграції у глобальні цифрові ринки.

Високотехнологічний експорт, зокрема продукція наукоємних галузей, становить лише \$728,9 млн, що свідчить про недостатнє залучення наукового потенціалу в економіку та потребу у створенні умов для технологічної модернізації виробництва. Така структура експорту вказує на необхідність диверсифікації економіки, посилення інвестицій у R&D та стимулювання високотехнологічного підприємництва.

Для комплексного розуміння впливу глобальних інноваційних трендів на розвиток українського підприємництва доцільно застосувати інструментарій стратегічного аналізу. Зокрема, SWOT-аналіз дозволяє ідентифікувати ключові внутрішні фактори (сильні та слабкі сторони українського бізнесу) і зовнішні умови середовища (можливості та загрози), що формують простір для інноваційної активності (рис. 3).

Зокрема, серед сильних сторін виокремлюються високий рівень кваліфікації кадрів, гнучкість малого бізнесу та конкурентоздатність у сфері ІТ.

Рисунок 3 – SWOT-аналіз глобальних інноваційних трендів у підприємництві: виклики та можливості для українського бізнесу

Слабкі сторони акцентують увагу на низькому рівні фінансування інновацій, нерозвиненій інфраструктурі та слабкому захисті інтелектуальної власності. Водночас можливості пов'язані з інтеграцією до міжнародного інноваційного середовища, участю у грантових програмах та розвитком високотехнологічного експорту.

Найбільші загрози пов'язані з війною, відтоком талантів, конкуренцією з боку глобальних гравців та законодавчою нестабільністю. SWOT-аналіз дозволяє обґрунтувати необхідність формування стратегічних рішень, спрямованих на зміцнення сильних сторін та ефективне використання наявних можливостей.

Попри складні умови, спричинені повномасштабною війною, український бізнес зберігає потенціал до інноваційного розвитку. Зокрема, цифровізація, активне використання IT-рішень, а також експорт технологічних послуг залишаються ключовими напрямками зростання навіть в умовах обмежених ресурсів.

Особливу перспективу становлять галузі, що не потребують фізичної інфраструктури – IT, EdTech, онлайн-сервіси, а також агротехнології й біоекономіка в регіонах, відносно менш уражених бойовими діями. Участь у міжнародних програмах, розвиток стартапів та доступ до глобальних ринків дозволяють українському бізнесу зберігати конкурентоздатність.

За умов продовження зовнішньої підтримки, стабілізації ситуації та державної політики, спрямованої на інновації, вітчизняне підприємництво може не лише адаптуватися до нових викликів, а й сформулювати нову модель післявоєнного економічного відновлення на основі інновацій та інтеграції в глобальне середовище.

Список літератури

1. Entrepreneurial Competence Framework – EntreComp + : How Entrepreneurs Can Respond to Global Challenges and Technological Trends of Small and Medium Businesses. (2024). Dnipropetrovsk Investment Agency.
2. European Commission. European Innovation Scoreboard 2023. Брюссель, 2023. URL: <https://research-and-innovation.ec.europa.eu>
3. Kuzmenko, O., Sergeeva, O., & Orlova, V. (2024). Entrepreneurship in the Conditions of Economic Globalization. *Economy and Society*, (62).